

Rada Fundacji:

Danuta Przywara - Przewodnicząca
Henryka Bochniarz
Janusz Grzelak
Ireneusz Cezary Kamiński
Witolda Ewa Osiatyńska
Andrzej Rzepliński
Wojciech Sadurski
Miroslaw Wyrzykowski

Zarząd Fundacji:

Prezes: Maciej Nowicki
Wiceprezes: Piotr Kładoczny
Sekretarz: Małgorzata Szuleka
Skarbnik: Lenur Kerymov
Członkini: Aleksandra Iwanowska

Warszawa, 5 lutego 2025 r.

18/2025/MPL

**Szanowna Pani
Zuzanna Rudzińska-Bluszcz
Podsekretarz Stanu w Ministerstwie
Sprawiedliwości**

Szanowna Pani Ministro,

Poniżej przesyłam uwagi Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka (HFPC) do projektu ustawy o instrumentach wspieranego podejmowania decyzji (numer wykazu UD80).

Uwagi ogólne

Zdaniem HFPC zaproponowany przez Ministerstwo Sprawiedliwości projekt likwidacji instytucji ubezwłasnowolnienia całkowitego i częściowego zastąpienia ich rozwiązaniami o charakterze dużo bardziej zindywidualizowanymi to ważny krok na drodze do zagwarantowania poszanowania autonomii i godności osób niepełnosprawnościami.

W naszej ocenie, zaproponowane regulacje prawne zmierzają do wdrożenia wymogów Konwencji o prawach osób z niepełnosprawnościami¹, w szczególności art. 12 nakładającego na Państwa-Strony Konwencji obowiązku zapewnienia osobom z niepełnosprawnościami zdolności prawnej oraz zdolności do czynności prawnych we wszystkich aspektach życia. W tym kontekście Konwencja przewiduje m.in. wprowadzenie odpowiednich i skutecznych zabezpieczeń korzystania ze zdolności do czynności prawnych, które będą respektowały prawa, wolę i preferencje osób z niepełnosprawnościami oraz będą wolne od konfliktu interesów i bezprawnych nacisków, gwarantując jednocześnie poddanie ich regularnej kontroli sądu.

Pełne związanie postanowieniami Konwencji o prawach osób z niepełnosprawnościami

Pełne poszanowanie postanowień Konwencji, zdaniem HFPC, wymaga jednak podjęcia przez władze Rzeczypospolitej dodatkowych kroków. W pierwszej kolejności wycofania wymaga złożona przez władze Rzeczypospolitej Polskiej deklaracja interpretacyjna do art. 12 Konwencji o prawach osób z niepełnosprawnościami, stanowiąca *de facto* zastrzeżenie w rozumieniu prawa międzynarodowego. W ramach tej deklaracji Rzeczpospolita Polska oświadczyła, że będzie interpretować art. 12 Konwencji „w sposób umożliwiający stosowanie ubezwłasnowolnienia, w okolicznościach i w sposób określony w prawie krajowym, jako środka wskazanego w art. 12.4, gdy osoba cierpiąca na chorobę psychiczną, upośledzenie

---

¹ Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych, sporządzona w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r. (Dz. U. z 2012 r. poz. 1169 z późn. zm.).

umyślone lub inne zakłócenie czynności psychicznych nie jest w stanie kontrolować swojego postępowania”.

Co warte uwagi, na konieczność wycofania tej deklaracji zwrócił także uwagę Komitet do Spraw Praw Osób z Niepełnosprawnościami². W pierwszych uwagach kończących do wstępnego sprawozdania Polski, Komitet wyraził zaniepokojenie treścią deklaracji, wskazując dodatkowo na znaczną i wciąż rosnącą liczbę osób w Polsce, które są pozbawione zdolności do czynności prawnych. W tym kontekście wezwał władze Rzeczypospolitej Polskiej do wycofania jej deklaracji interpretacyjnej, uznając, że nie da się jej pogodzić z treścią Konwencji o prawach osób z niepełnosprawnościami.

Konstytucyjna regulacja ubezwłasnowolnienia

W drugiej kolejności, zasadniczych zmian wymaga treść art. 62 Konstytucji. Przepis ten reguluje czynne prawo wyborcze odnoszące się do udziału w referendum oraz do wyborów Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, posłów, senatorów i przedstawicieli organów samorządu terytorialnego. Jego ust. 2 przewiduje jednocześnie, że prawo udziału w referendum oraz prawo wybierania nie przysługuje osobom, które prawomocnym orzeczeniem sądowym są ubezwłasnowolnione lub pozbawione praw publicznych albo wyborczych.

Przedmiotowa ustawa przywraca osobom dotychczas ubezwłasnowolnionym prawa wyborcze. Zmienia bowiem treść ustawy Kodeks wyborczy³, w tym jego przepisy wskazujące, że prawa wybierania nie ma osoba ubezwłasnowolniona prawomocnym orzeczeniem sądu. Krok ten należy ocenić pozytywnie jako wyraz pełnego odzwierciedlenia w krajowym porządku prawnym postanowień Konwencji o prawach osób z niepełnosprawnościami, w tym zwłaszcza jej art. 29. Przepis ten zobowiązuje Państwa-Strony Konwencji do zagwarantowania osobom z niepełnosprawnościami praw politycznych i możliwości korzystania z nich, na zasadzie równości z innymi osobami. W tym kontekście obliguje Państwa-Strony m.in. do zapewnienia udziału osób z niepełnosprawnościami w życiu politycznym i publicznym, w tym zagwarantowanie im czynnego i biernego prawa wyborczego. Wagę tego standardu podkreśla także Komitet do Spraw Praw Osób z Niepełnosprawnościami, wskazując w jednym ze swoich Komentarzy Ogólnych⁴, że rozwiązania pozbawiające osób z niepełnosprawnością praw wyborczych stanowi przejaw dyskryminacji ze względu na niepełnosprawność. W tym kontekście Komitet wzywa Państwa-Strony, do wycofania się z rozwiązań prawnych, które pozbawiają osoby z niepełnosprawnością czynnego i biernego prawa wyborczego.

Wszystko to sprawia, że można dostrzec dosyć istotny konflikt pomiędzy postanowieniami Konwencji o prawach osób z niepełnosprawnościami a wzmiankowaną treścią art. 62 ust. 2 Konstytucji. Ta pierwsza nakazuje wyposażyć osoby z niepełnosprawnością w prawa wyborcze, druga wskazuje, że niektóre z nich, mocą orzeczenia sądowego, praw takich mogą być pozbawione.

W ocenie HFPC, w treści art. 62 ust. 2 Konstytucji doszukać się można przenikania regulacji konstytucyjnych niektórych państw europejskich, w których (np. w Bułgarii, Rumunii,

---

² Komitet do Spraw Praw Osób z Niepełnosprawnościami, [Concluding observations on the initial report of Poland](#) (dostęp do wszystkich łączy w dniu 15.01.2025).

³ Ustawa z dnia 5 stycznia 2011 r. - Kodeks wyborczy (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 2408 z późn. zm.).

⁴ Komitet do Spraw Praw Osób z Niepełnosprawnościami, [General comment No. 6 \(2018\) on equality and nondiscrimination](#)

na Węgrzech, Estonii czy Francji) Konstytucje przewidywały rozwiązania analogiczne do tego przyjętego w Polsce. Z drugiej strony, przyjęcie takich rozwiązań było prawdopodobnie przykładem stereotypowego myślenia osób tworzących Konstytucję i ich wyobrażeń na temat osób z niepełnosprawnościami, a także brakiem świadomości w zakresie konieczności ich równouprawnienia w życiu publicznym.

Doprowadziło to do przyjęcia w polskim porządku konstytucyjnym rozwiązania, które pozostaje w opozycji do innych rozwiązań konstytucyjnych, w szczególności do tych odnoszących się do demokratycznego charakteru Polski, zasady przedstawicielstwa Narodu, powszechności wyborów Prezydenta i ciał prawodawczych, czy wreszcie zasady niedyskryminacji z jakiegokolwiek powodu. Obecnie na kwestie stosowania art. 62 ust. 2 Konstytucji nakłada się obowiązek przestrzegania postanowień Konwencji o Prawach Osób Niepełnosprawnych, co dodatkowo tworzy kolejną kolizję tego przepisu z treścią art. 9 Konstytucji wskazującego, że Rzeczpospolita Polska przestrzega obowiązującego ją prawa międzynarodowego⁵.

Z perspektywy niemal 30 lat stosowania Konstytucji RP widać, że regulacja art. 62 ust. 2 Konstytucji ma charakter głęboko dyskryminujący, sztucznie dzielący osoby z niepełnosprawnościami na te, które zostały ubezwłasnowolnione i te, które pomimo takich samych problemów i dysfunkcji nie zostały, z różnych przyczyn, objęte tą procedurą, w efekcie czego nadal mogą korzystać z pełni praw publicznych. Dodatkowo stawia to pytania, na ile procedury podejmowane (przynajmniej w teorii) w obronie interesów osób z niepełnosprawnością powinny służyć jako kryterium do różnicowania ich praw w innych obszarach życia.

Doceniając zamiar odejścia od tego dyskryminującego standardu, należy się zastanowić jakie będą praktyczne konsekwencje projektowanych zmian. W oczywisty sposób na tym tle może się pojawić pytanie o konsekwencje pozostawienia art. 62 ust. 2 Konstytucji w obrocie prawnym. Niestety mimo dosyć oczywistego charakteru wskazanej problematyki, uzasadnienie przedmiotowego projektu kwestię tę w sposób zasadniczy przemilcza.

Tymczasem usunięcie instytucji ubezwłasnowolnienia oraz odwołań do niej znajdujących się w Kodeksie wyborczym może nastroczać określonych trudności interpretacyjnych. Na tym tle pojawia się pytanie dotyczące zakresu zastosowania art. 62 ust. 2 Konstytucji. Z jednej strony, teoretycznie możliwa będzie bowiem interpretacja wskazująca na to, że przepis ten, w zakresie, w jakim stanowi źródło normy pozbawiającej praw wyborczych osób ubezwłasnowolnionych, w dalszym ciągu będzie miał zastosowanie. Przyjęty w nim termin ubezwłasnowolnienia, choć był w momencie przyjmowania Konstytucji pojęciem zastanym o określonych konotacjach cywilnoprawnych, zyska w pełni autonomiczny charakter. W tym kontekście mogą się pojawić na jego tle interpretacje odwołujące się do instytucji zbliżonych do ubezwłasnowolnienia np. tych odnoszących się do sytuacji, w których sąd ustanowił dla osoby z niepełnosprawnością kuratora reprezentującego albo osoba taka ustanowiła dla siebie pełnomocnika rejestrowanego. Paradoksalnie wnioskowanie takie wzmacnia sam projekt, przewidując w art. 65, że ilekroć w obowiązujących przepisach jest mowa o ubezwłasnowolnieniu to należy przez to rozumieć korzystanie z instrumentów wspieranego

---

⁵ Należy w tym miejscu zauważyć, że deklaracja interpretacyjna została przez Polskę złożona jedynie do treści art. 12 Konwencji odwołującego się do zdolności prawnej i zdolności do czynności prawnych, a nie do treści art. 29 Konwencji.

podejmowania decyzji w formie kuratora reprezentującego albo pełnomocnika rejestrowanego.

Oczywiście granicą takiej interpretacji wyznaczać będą również inne przepisy Konstytucji, w tym wspomniane już regulacje odwołujące się do powszechności wyborów, zasady przedstawicielstwa Narodu, czy określające zasady ograniczania praw i wolności obywatelskich. Niemniej, rezultat takiej wykładni nie jest wcale pewny. Z drugiej strony można bowiem dojść do konkluzji, że z chwilą dokonania zmian w Kodeksie Cywilnym oraz Kodeksie Wyborczym wspomniany przepis w części odnoszącej się do ubezwłasnowolnienia staje się pusty i nie normuje jakiegokolwiek stanu faktycznego. W istocie oznaczałoby to używanie niedopuszczalnej wykładni *per non est*.

Rodzi to obawy czy kwestia ta nie stanie się pretekstem do odrzucenia przedmiotowych zmian lub zakwestionowania ich konstytucyjności. Należy przy tym pamiętać, że problem ten może mieć także dalej idące konsekwencje. Nieprawidłowości w zakresie funkcjonowania rejestru wyborców oraz spisu wyborców mogą bowiem posłużyć jako pretekst do stwierdzenia nieważności wybranych wyborów.

Zgadając się głęboko w zakresie konieczności zakończenia dyskryminacji osób z niepełnosprawności w zakresie praw wyborczych, należałoby wezwać projektodawców do przygotowania odpowiedniej regulacji zmieniającej wprost treść art. 62 ust. 2 Konstytucji i usunięcia z niego odwołania do instytucji ubezwłasnowolnienia. Scenariusz alternatywny, zakładający w jakiś sposób indywidualizację kwestii pozbawiania przez sądy prawa wyborczego wybranych osób, w ocenie HFPC, jest nie do pogodzenia z wymogami Konwencji o prawach osób z niepełnosprawnościami.

Kurator reprezentujący

Trzecim krokiem powinna być ponowna analiza proponowanej instytucji kuratora reprezentującego pod kątem tego, czy w pełni wdraża ona założenia modelu wspieranego podejmowania decyzji i dostatecznie zrywa w rozwiązaniach znanymi z instytucji ubezwłasnowolnienia częściowego i całkowitego. W szczególności wątpliwość może budzić to, że dopuszczalne może być ustanowienie kuratora reprezentującego (który może być uprawniony do podejmowania decyzji w imieniu osoby wspieranej lub jego zgoda jest potrzebna do skuteczności czynności prawnych) do prowadzenia wszelkich spraw osoby z niepełnosprawnością. Nie można wykluczyć, że w pewnych sytuacjach sięgnięcie do takiego rozwiązania może być konieczne, jednak może rodzić to pytanie o potencjalne nadużywanie tej możliwości i ustanawianie kuratora reprezentującego dla wszelkich spraw "na zapas" lub "z wygody". Obawa ta wynika z dotychczasowej praktyki sądów w sprawach o ubezwłasnowolnienie, gdzie niemal zawsze orzekane jest ubezwłasnowolnienie całkowite. Zatem konieczne wydaje się wprowadzenie dodatkowych rozwiązań, które pozwolą wykluczyć automatyczne sięganie po najsurowszą ingerencję w sferę praw i wolności osoby.

W tym kontekście może budzić wątpliwość również brzmienie projektowanego art. 65 ustawy, który nakazuje rozumieć obowiązujące przepisy posługujące się pojęciem ubezwłasnowolnienia lub posiadania (albo braku) pełnej zdolności do czynności prawnych przez pryzmat korzystania (lub nie) ze wsparcia w postaci kuratora reprezentującego lub pełnomocnika rejestrowanego. Zatem projektowana regulacja powieli automatyzm przewidujący rozszerzenie skutków korzystania z instrumentów wsparcia na różne dziedziny

życia. Jednocześnie zastosowanie takiego rozwiązania legislacyjnego może dostarczać argumentów mówiących o tym, że projektowana regulacja jest w istocie jedynie zmianą nazwy instytucji a nie gruntowną reformą, która ma zagwarantować korzystanie z praw i wolności przez wszystkie osoby z niepełnosprawnościami. Zdaniem HFPC konieczne jest dokonanie przeglądu wszystkich regulacji wykraczających poza obszar prawa cywilnego, w których ustawodawca posługuje się pojęciami ubezwłasnowolnienia, pełnej (braku pełnej) zdolności do czynności prawnych tak jak uczynił to projektodawca m.in. w przypadku ustaw dotyczących zawodów prawniczych. W każdym tym przypadku powinno dojść do analizy, czy rzeczywiście konieczne jest utrzymywanie ograniczeń dla osób korzystających z instrumentów wsparcia w postaci kuratora reprezentującego lub pełnomocnika rejestrowego, w szczególności biorąc pod uwagę, że kurator reprezentujący może być ustanowiony tylko do wąskiego zakresu spraw lub nawet jedynie do poszczególnej czynności. W tym kontekście (także biorąc pod uwagę usunięcie przeszkód w korzystaniu z praw wyborczych) ponownej analizy wymaga utrzymanie ograniczeń w zakresie innych praw politycznych, jak choćby prawa do zrzeszania się.

Odrębny charakter ustawy

Przedłożony projekt zakłada uchwalenie ustawy o instrumentach wspierania podejmowania decyzji. Jednocześnie ustawa ta nie będzie jedyną, która regulować będzie kwestie ustanawiania i odwoływania kuratorów czy zasad wykonywania przez nich zadań. Odpowiednie zmiany zostaną także wprowadzone do przepisów Kodeksu Cywilnego, Kodeksu Rodzinnego i Opiekuńczego, Kodeksu Postępowania Cywilnego. Wszystko to sprawi, że regulacja dotycząca kuratora rodzinnego i wspierającego będzie miała charakter mocno rozproszony, co w konsekwencji utrudni jej praktyczne stosowanie. Z tego powodu zasadnym wydaje się rozważenie przez projektodawców modyfikacji koncepcji przedmiotowego projektu i włączenia jego pierwszej części, w odpowiednim zakresie, do Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego oraz Kodeksu Cywilnego. Takie rozwiązanie pozwoliłoby także stosować do kuratora reprezentującego przepisy Kodeksu Rodzinnego i Opiekuńczego⁶ odnoszące się do opiekuna, bez konieczności ich dublowania w przedmiotowym projekcie.

Uwagi szczegółowe

Ustanowienie kuratora (art. 11)

Art. 11 projektu określa okoliczności, które sąd bierze pod uwagę decydując o ustanowieniu dla osoby z niepełnosprawnością kuratora wliczając w nie to, w jakim zakresie osoba potrzebująca wsparcia jest stanie postrzegać i oceniać rzeczywistość lub samodzielnie kierować swoim postępowaniem. Sąd uwzględnia także sytuację osobistą i majątkową osoby potencjalnie wspieranej oraz rodzaj sprawy, przy prowadzeniu których wymagane jest wsparcie.

W ocenie HFPC, regulacja ta nie w pełni odzwierciedla standard wskazany w art. 3 Konwencji o prawach osób z niepełnosprawnościami. Jedną z zasad wskazanych w art. 3 Konwencji jest bowiem wymóg poszanowania godności oraz autonomii osób z niepełnosprawnościami, w tym swobody dokonywania wyborów, a także poszanowania niezależności takiej osoby. Na tym tle pojawia się więc wątpliwość czy kwestia ustanowienia kuratora dla takiej osoby

---

⁶ Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 2809 z późn. zm.).

również nie powinna być uzależniona od stanowiska osoby potencjalnie wspieranej co do konieczności ustanowienia kuratora, ewentualnie czy wola takiej osoby nie powinna być, chociażby w miarę możliwości, brana pod uwagę przez sąd.

W tym kontekście można odwołać się bezpośrednio także do treści art. 12 ust. 3 Konwencji o prawach osób z niepełnosprawnościami, zgodnie z którym „Państwa Strony podejmą odpowiednie środki w celu zapewnienia osobom niepełnosprawnym dostępu do wsparcia, którego mogą potrzebować przy korzystaniu ze zdolności prawnej”. Lektura tego przepisu wskazuje wyraźnie, że Państwo podejmuje odpowiednie środki w celu zapewnienia osobom z niepełnosprawnościami dostępu do wsparcia, a nie decyduje za nie w zakresie obowiązku korzystania z tego wsparcia.

Tezę tę wzmacnia treść Komentarza Ogólnego nr 1 przygotowanego przez Komitet do Spraw Praw Osób z Niepełnosprawnością, który wskazuje, że niektóre osoby z niepełnosprawnościami domagają się jedynie uznania ich prawa do zdolności do czynności prawnej na zasadzie równości z innymi osobami, zgodnie z art. 12 ust. 2 Konwencji. W efekcie „mogą nie chcieć korzystać z prawa do wsparcia, o którym mowa w art. 12 ust. 3 Konwencji”⁷. Komitet zaznacza także, że celem, dla którego ustanawiane są mechanizmy wsparcia musi być zapewnienie poszanowania praw, woli i preferencji osób z niepełnosprawnościami.

Stąd, zdaniem HFPC, wola osoby z niepełnosprawnością powinna stanowić jeden z elementów branych pod uwagę przez sąd przy ustanowieniu kuratora, co powinno znajdować odzwierciedlenie w treści art. 11 projektu.

Wybór kuratora (art. 12)

HFPC pozytywnie ocenia wymóg kierowania się przez sąd, przy ustanowieniu kuratora, wskazaniem osób potrzebujących wsparcia. Pewne zastrzeżenia mogą natomiast budzić rozwiązania pozwalające sądowi zwrócić się o wyznaczenie takiego kuratora do placówki, w której przebywa osoba potrzebująca wsparcia. Rozwiązanie to może w niektórych wypadkach prowadzić do sytuacji totalnego uzależnienia osoby potrzebującej wsparcia od personelu danej placówki. Nietrudno wyobrazić sobie sytuacje, w których personel takiej placówki mógłby nie być zainteresowany (np. ze względów finansowych) usamodzielnieniem swojego podopiecznego lub przeniesieniem go w inne miejsce, a jednocześnie teoretycznie miałby wspierać osobę wspieraną w podejmowaniu działań w tym kierunku. Dodatkowo, wydaje się, że kurator wspierający zewnętrzny względem placówki, w której przebywa osoba potrzebująca wsparcia, mógłby stanowić istotny element osłabiający izolację osoby wspieranej od społeczeństwa, przyczyniając się także do większej kontroli sposobu sprawowania opieki nad osobą wspieraną przez personel tej placówki. Kwestia ta wymaga więc dalszego zastanowienia po stronie projektodawców.

Zakres działania kuratora (art. 15)

Projekt przewiduje, że określając zakres umocowania kuratora, sąd powinien mieć na uwadze to, aby sprawy pozostawione do osobistego prowadzenia przez osobę wspieraną nie zostały nadmiernie ograniczone. W ocenie HFPC, przepis ten powinien w większym stopniu sugerować to, że osobiste prowadzenie spraw przez osobę wspieraną jest podstawową formą

---

⁷ Komitet do Spraw Praw Osób z Niepełnosprawnością, [General comment No. 1 \(2014\), Article 12: Equal recognition before the law](#), § 19.

prowadzenia jej spraw, a udział kuratora w prowadzeniu takich spraw stanowi wyjątek od tej reguły. Nie do końca jest również jasne co w praktyce oznaczać będzie wyrażenie „nadmiernie ograniczone”. Projektodawcy nie przewidują bowiem w tym zakresie punktu odniesienia, do którego można byłoby się odwoływać weryfikując, czy sprawa jest lub nie jest nadmiernie ograniczona.

Zakończenie kurateli (art. 20)

Projekt przewiduje, że w przypadku zmiany kuratora sąd opiekuńczy może zwolnić kuratora z obowiązku przedłożenia końcowego sprawozdania z zarządu majątku osoby wspieranej. Nie określa przy tym żadnych przesłanek takiej decyzji, pozostawiając tę kwestię w całości do uznania sądu. W ocenie HFPC, rozważenia wymaga dookreślenie sytuacji, w których sąd mógłby skorzystać z możliwości rezygnacji z wymogu sporządzenia sprawozdania, np. w przypadku uznania, że byłoby to bezcelowe z uwagi na krótki odstęp czasu od złożenia poprzedniego sprawozdania.

Wymóg uzyskania zezwolenia sądu przez pełnomocnika rejestrowanego (art. 27 zmiana 12)

Projekt przewiduje nową instytucję pełnomocnika rejestrowanego. Pełnomocnik ten będzie ustanawiany na wypadek, gdyby w przyszłości ze względu na stan zdrowia osoba go ustanawiająca nie była w stanie samodzielnie kierować swoim postępowaniem. Jednocześnie projektodawcy gwarancyjnie wprowadzają wymóg uzyskania przez pełnomocnika rejestrowanego zezwolenia sądu opiekuńskiego na dokonanie określonych czynności prawnych. Katalog tych czynności różni się jednak od katalogu czynności, w których zgodę sądu opiekuńskiego musi uzyskać kurator reprezentujący. Brak jest w nim zgody na umieszczenie mocodawcy pełnomocnika reprezentującego w domu pomocy społecznej lub złożenie wniosku na umieszczenie go w zakładzie opiekuńczo-leczniczym. Wydaje się tymczasem, że zakres kontroli ze strony sądu powinien być w tym zakresie zbudowany na podobnych zasadach i obejmować przypadki umieszczania osób wspieranych w opiece zinstytucjonalizowanej.

Obowiązki informacyjne pełnomocnika procesowego (art. 29 zmiana 3)

Projekt przewiduje obowiązek adwokata lub radcy prawnego wyznaczonego z urzędu do reprezentacji danej osoby do poinformowania sądu o tym, że osoba, której reprezentują, potrzebuje wsparcia „o którym mowa w art. 16 § 1 Kodeksu cywilnego”. Przepis ten budzi wątpliwości HFPC. Nakłada bowiem na pełnomocników profesjonalnych obowiązek informowania właściwego sądu o tym, że jego mocodawca nie jest w stanie postrzegać i oceniać rzeczywistości, samodzielnie kierować swoim postępowaniem. Wydaje się, że tego rodzaju obowiązek informacyjny może nadwzględnie relację zaufania pomiędzy adwokatem albo radcą prawnym a reprezentowanym przez nich klientem.

Zmiany w obrębie Kodeksu wyborczego (art. 47)

W części ogólnej opinii została omówiona relacja przedmiotowej nowelizacji Kodeksu wyborczego oraz przepisów Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Zmiana ta budzi jednak jeszcze jedną wątpliwość. Projektodawcy przewidują w niej w bowiem modyfikacje przepisów odnoszących się do Centralnego Rejestru Wyborców. Zmiana ta zakłada m.in. uchylenie art. 21 Kodeksu wyborczego. Przepis ten reguluje kwestie dotyczącą procedury wprowadzania

do Centralnego Rejestru Wyborców⁸ informacji o pozbawieniu prawa wybierania, a także informacji o wygaśnięciu przyczyny pozbawienia prawa wybierania. Zgodnie z nimi informacje te wprowadza się do CRW na podstawie przekazywanych gminom zawiadomień sądu albo Trybunału Stanu.

Dodatkowo przepisy te przewidują kompetencje Ministra Sprawiedliwości do uregulowania w drodze rozporządzenia sposobu zawiadomienia gmin o osobach pozbawionych prawa wybierania⁹. Rozporządzenie to wprost wskazuje, że odnosi się ono nie tylko do zawiadamiania gminy o przypadkach ubezwłasnowolnienia, lecz także do przypadków pozbawienia praw publicznych.

Należy więc uznać, że wejście w życie omawianych rozwiązań spowoduje usunięcie z treści Kodeksu wyborczego regulacji pozwalających odnotowywać w rejestrze wyborców pozbawienie praw publicznych osób skazanych za popełnienie przestępstwa. W efekcie tych zmian osoby te nadal będą figurować w Centralnym Rejestrze Wyborców, a także w tworzonych na jego podstawie spisach wyborców mimo faktu prawomocnego pozbawienia ich praw publicznych. Te z nich, względem których wygał okres stosowania pozbawienia praw publicznych, pozbawione zostaną możliwości odnotowania tego faktu w rejestrze wyborców.

Inne okoliczności wymagające uregulowania w projekcie

W ocenie HFPC projekt powinien być ponadto uzupełniony w zakresie wprowadzenia obowiązku kuratora do zachowania w tajemnicy okoliczności, których dowiedział się przy sprawowaniu kurateli. Jedyny wyjątek w tym względzie mógłby dotyczyć informowania na żądanie małżonka, zstępnych oraz wstępnych pierwszego stopnia o okolicznościach dotyczących sprawowanej kurateli, tak aby podmioty te nie musiały do kontaktów z kuratorem angażować sądu.

Przepisy przejściowe (art. 58)

W myśl art. 58 projektu osoby ubezwłasnowolnione całkowicie przed dniem wejście w życie przedmiotowych rozwiązań stają się z mocy prawa, na okres 5 lat, osobami wspieranymi a ich dotychczasowi opiekunowi prawni stają się tymczasowymi kuratorami reprezentującymi upoważnionymi do prowadzenia wszelkich. Analogiczne uregulowanie dotyczy osób ubezwłasnowolnionych częściowo, z tą różnicą, że wspierający ich kuratorzy reprezentujący będą upoważnieni do wyrażania zgody na czynność prawne dokonywane przez osobę, dla której zostali ustanowieni w zakresie wynikających z orzeczenia sądu o częściowym ubezwłasnowolnieniu.

W tym kontekście należy po pierwsze odnotować fakt, że w przypadków osób ubezwłasnowolnionych częściowo nie zawsze musi być tak, że osoby te zawsze w chwili wejścia w życie projektu będą miały ustanowionego kuratora. Zgodnie z obowiązującym 181 Kodeksem Rodzinnym i Opiekuńczym kurator osoby ubezwłasnowolnionej częściowo jest powołany do jej reprezentowania i do zarządu jej majątkiem tylko wtedy, gdy sąd opiekuńczy tak postanowi.

---

⁸ Dalej CRW

⁹ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 6 września 2023 r. w sprawie zawiadamiania gmin o osobach pozbawionych prawa wybierania (Dz. U. poz. 1835).

Ponadto, zdaniem HFPC, przewidziany przez projektodawcę okres przejściowy obejmujący automatyczne przekształcenie ubezwłasnowolnienia w nową instytucję jest zbyt długi i powinien zostać skrócony. Tylko takie działanie pozwoli na efektywne dostosowanie sytuacji osób obecnie ubezwłasnowolnionych do nowych realiów prawnych, w tym uwzględnienie ich stanowiska w zakresie wyboru kuratora reprezentującego oraz zakresu jego funkcjonowania. W tym celu projekt powinien zakładać stopniowe weryfikowanie poszczególnych przypadków ubezwłasnowolnienia przekształconego we wsparcie kuratora reprezentującego, począwszy od tych z nich, które zostały ustanowione najwcześniej. Tylko taki sposób weryfikacji tych środków przyczyni się do efektywnego dostosowania sytuacji tych osób do wymagań Konwencji o prawach osób z niepełnosprawnościami.

W imieniu Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka

Maciej Nowicki

Prezes Zarządu HFPC
[podpisano elektronicznie]